

רוח יתירא בי הנני שולח את כתבי השלח. אך באשר כי רבים מגדולי סופרי ישראל דברו טובות על כשרוני הספרותי. וינבאו לי עתידותי. אם אך אשקוד על התפתחותי כראוי. ובאשר כי הספרות היומית – אשר בה באו ציורי לפרקים – אינה מסוגלת לתקן את טעם הסופרים ולתת להם להתפתח ולהשתכלל על דעת עצמם ולפי כשרונם המקורי. כי היא משועבדת עפ"י רוב לדעת קהל קוראיהם. אשר קבתו איננה יכולה עוד לעכל רעיון חדש או דעה חדשה. הגבוהה מעט מחוג החיים השפליים. וצרכיהם ושאיפותיהם הקצרים והמקוטעים (ביהצפירה) גליון רנ"ו ש"ע. נדפס אחד מציורי בשם "יעקב השומר". אשר לדאבוני מצאו בו רבים מודעי טעם מגרעות. כי הוא מקוטע וגם תמונת ה"גבור" אינה בולטת כל צרכה. והציור הזה יצא מתחת ידי מתוקן ומשוכלל. ושלם מכל צדדי. ואך המו"ל ביראו מפני איזה רב. או מפני איזה חנוני עני – אשר המה רוב קוראי הספרות היומית – קפח את דמותו ומראהו ולא נכירהו) – הנני מרהיב עוזו בנפשי לשלוח את כתבי "השלח". בידעי כי כשם שחובה על כל מו"ל נאור לתקן את טעם הקוראים. ולפתוח לפנייהם עולמות חדשים מלאי חיים חדשים. ושאיפות חדשות. כן היא חובתו ג"כ לשקוד על תקנת הסופרים. ולהאריך ולשכלל כשרונות הצעירים.

פרקי "הדמיונות" האלה – אשר שנים מהם הנני שולח עתה ל"השלח" – רבים המה אתי. והנני נכון – ברצון העורך – לשלחם אל "השלח".

הנני מתכבד לבקש מבית מערכת "השלח" כי תואיל בטובה להודיעני משפט כתבי. אם נתקבלו ואם לא נתקבלו.²
ברגשי כבוד מ. ז. פייצרב ערג
כתובתי:

M. Z. Фаербергъ, г. Новоградволыньскъ (Волын. губ.)

ב

[בלי תאריך] г. Новоградволыньскъ
כי הרה"ח הנאור. עורך "השלח". שלום!
לירחון כ"השלח". הנקי מכל פניה סחרנית. ולעורך בר-סמכא. חכם ונאור. כעורך "השלח". הנני מרשה לתקן בכתבי כחפץ לבבו. הנני מקוה לראות את ציורי "העגל" נדפס בקרב הימים.
ברגשי כבוד מ. ז. פייצרב ערג

ג

Новоградволыньскъ, Юня 3 дня 97 г. 18/30 VI
כבוד הרה"ח הנאור. עורך "השלח". שלום!
יסלח נא לי אדוני הרם. אם מרשה אני לעצמי לבקש מאתו. כי יחד עם "הצללים" יקרא גם את מכתבי זה:
יודע אני. כי כל יצירה ספרותית הצריכה לאפיטרופוסות בעלה. לאו שמה יצירה. לכן כאשר שלחתי את כתבי ראשונה להשלח (הנני מתפלל על אשר לא ראה "העגל" אור עד הנה) לא כתבתי לאדוני מאומה אודות מגמתי הספרותית. – אולם עתה מוכרח אנכי לרמוז לאדוני הרם את מגמתי הספרותית. לבל יוציא אדוני משפט מעוקל על "הצללים". כותב אנכי "לרמוז". כי "להרחיב הדבור" בזה מוכרח הייתי לכתוב מאמר גדול. מה שאין פה המקום במכתב פרטי. ולחכם ומבין מדעתו –

1 ביניהם היה נחום סוקולוב. ראה דברי ש. צ. נצר – בן עירו וידידו של פיארכנג – במאמרו "תולדות הסופר הצעיר מרדכי זאב פיארכנג" בהמאסף לשנת השלשים להצפירה. ורשה תרס"ג. ע' 31.
2 התשובה על מכתב זה לא נכנסה לאגרות אחד העם.

מכבדת אני תמיד את סכה שלכם. רואה אני אותה תפארת לב מסבעה. אך קרבן לסדרי החברה הגרועים. נדונו לאמכם. שלא היה לה הכושר ללמוד ולהשכיל. סלתו לה. אם לפעמים תשמיע באזניהם דברי בערות. קטר לא ידעתי. אך את המכאוב ידעתי ואת המות. בת אנכי למשפחת הכוזבים.
אין לי אם. המכאוב אמי.
אין לי מדע. המכאוב מדעי.
אין לי בעל. המכאוב בעלי.
אין לי ראש. המכאוב ראשי.
אין לי עינים. המכאוב עיני.
אין לי נשמה. המכאוב נשמתי.
אין לי גוף. המכאוב גופי.
אין לי ידיים. המכאוב ידי.
אין לי רגלים. המכאוב רגלי. אהה! רגלים כאובות ומעוכות בדמות פרחי לוט.

הגבר נוצר להנאה. והאשה לסבל.
כמה סבל ומכאוב נערמים זה על גבי זה. זה מאות בשנים. בהיכלים המסתוריים במזרח?
חיי הפילגשים. אצל אנשי המשרה והכבוד. הם לעתים כה נוראים!

לנשים אין יום. הסבל יומן.
לנשים אין לילה. הסבל לילן.
אשרי הסובלות!
למודת סבל אני כורעת לפני המכאוב. ואנכי האשה. מקוה כי ינצחיהו קני או בני קני נצחון גמור.
בנצחון העתיד הזה הנבוט התקוה של אחותכם החרשה אלמה. התקוה של אמכם. אלמנה כואבת ואשה נבערת. התקוה של העצמות המלבינות ושל הריחות התועים. של כל הנשים ושל כל היצורים הבודדים. השוקעים במכאוב ובעוני.
וזה דברי אליכם:
תנו ארנו לרעכים
ולב לכוזבים...

עברית ח. ה.

מכתבי מ. ז. פיארכנג לאחד העם

ומאת המערכת: המכתבים הנתנים בזה לקוחים מארכיונו של אחד העם. שנמסר לבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים. ונעתקו ברשיון האפיטרופסים על עזבונו של אחד העם. בידי ב. שוחטמן. שהוסיף עליהם את ההערות. ציון התאריך על-פי הלוח הרוסי הישן בראש כל מכתב נעשה בידי אחד העם או מזכירו ומראהו. מתי נכתבה התשובה על כל מכתב ומכתב. תקונים נעשו במכתבים רק בכתיב וסימני ההספק. ולפעמים נתנו בשני חצאי-מרובע תקוני טעויות בלשון וכדומה.

א

ועשיק תוריע התרגז נובוגרדוולינסק.
1/13 IV. כבוד הרה"ח הנאור. עורך "השלח". שלום!

העורך הנכבד ישמוט לנוכח. כי אינני מכיר את מקומי. בשלחי את כתבי השלח. אולם מעיד אני על עצמי. כי יודע אני מי הוא עורך השלח. ומי המה סופרי. ולא כל קביל די

לכרר לקהל קוראיהם את השאיפות העבריות – מכניסים המה אל הספרות מיני שאיפות חדשות אשר לאשורנו לא נתאזרחו כלה בהחיים. ואשר לדאבוננו הנן הולכות ונאחזות בחיינו גם בלי התעוררות מצד הספרות העברית³.

«חפני בעל דמיון» – זה הנפש אשר יצרתי לי – איננו בעל דמיון. אך הוא איש עברי. בעל לב עברי ולב חי כאחד; איש אשר גם השכלתו גם יהדותו יקרים[ות] ואהובים[ות] לו; איש אשר כל ימיו הוא מתגנש עם החיים, ומלחמה לו עם החיים כל ימיו; הוא איננו חפץ לנתר מקדושת יהדותו ואידיאליו ולא כלום. והחיים במובן שהם עתה – אינם חפצים לותר לו מטומאתם וגשמותם ולא כלום; חפני יודע היטב את היהדות ומוצא אותה לא מצומצמת בד' אמות של הלכה בלבד. אלא שבכל השאלות האנושיות שהוא פונה את לבו אליהם[ן]. הוא מוצא יד היהדות באמצע. גם הוא מאמין מאד בנצחונה. אך לדאבוננו רואה הוא כי העולם איננו רואה כל ערך ליהדות במציאות. – לדאבוננו רואים אנו, כי אנשים כחפני יתשובו באמת למשוגעים. – לכן הנני מכנה אותו: «בעל דמיון». «החפני» עוד טרם נגמרי וחושב אני עליו מחשבות גדולות. אם אך יתבצר לו מקום נאמן בספרותנו. סוף דבר! הרבה הרבה יש לי לדון ולדבר מחובת ספרותנו היפה. אך הנני מסתפק עתה במועט ורק בנגיעה קלה מצד אחד. כי יודע אני לפני מי אני דן. הנני מתכבד לבקש מאת אדוני העורך הנכבד, כי יואיל להודיעני את משפט ה«צללים» וגם להודיעני מתי יודפס «העגלה».

ברגשי כבוד

מי זי פיי ערב ערג

כתובתי כשמי וכשם עירי⁴.

3 כנראה, הכונה לדעותיו של מ. י. ברדיצ'בסקי. השוה מאמרו של פיארברג «מכתב גלוי למר ברדיצ'בסקי» בקובץ כתביו, ע' 121–126.
4 התשובה על מכתב זה נדפסה באגרות אחד העם, כרך א, ע' 110. «העגלה» נדפס ב«השלח», «הצללים» – בלוח אחיאסף לשנת תרנ"ט.

כהאדון «אחד העם» – ישפוק לי (כמליצת חז"ל) למסור ראשי פרקים: מה ב«הצללים» אינני מכון את פני כלפי קנוסה, כלומר, אינני חושב לגנות דוקא את «החיים הרחבים» של יהודר החדש» ולהלל את חיי «יהודר הישן». החיים החדשים הולכים ומתרחבים בקרבנו בלי הסכמת הספרות. והחיים הישנים הולכים וכלים מאליהם עם כל קדושתם ורוממותם, ואנחנו אין אנו יכולים ואין אנו רשאים למשוך את המנוולים לבית המדרש. כי אם להפך תובתנו למשוך את בית המדרש אל המנוולים. האמצעי היותר נאמן לזה הוא כמובן הספרות העברית ועל סופריה אפוא החובה למשוך את בית המדרש אל החיים. אך אוילים וחסידידות יאמרו, כי עני הוא עולמנו בחזיונות ובגוונים המושכים את הלב, המה – אותם שאומרים כך – רואים את החיים אך מבחוץ, ואינם יכולים להדור לתוך עמקי הנפש הישראלית ולראות את הנעשה פנימה. לא מרגיש אנכי וגם לא מאמין אנכי, אך יודע אני בידיעה ברורה והכרה אמיתית, כי עשיר הוא עולמנו בצבעים ובגוונים משמחי לב ונפש, אך צייר אמן נחוץ לנו, היודע את ערך הצבעים, והיודע איך לציירם על הגליון; הכנור העברי עוד לא נשברי, אך מנגן עברי נחוץ לנו, היודע את הלב העברי ומרגיש את כל אשר נעשה בנפשו פנימה ויודע איך לבעת במיתריו, ולהטותם לכל אשר יחפוק. אוצרות רבים של רכוש רוחני קבורים תחת גלי החרבות של המבואות האפלות ואנחנו חלילה לנו להשאר שמה. וגם לא נוכל להשאר שמה, אך חלילה לנו להשאיר את רכושנו הרוחני שמה. ולכן עלינו להוציא את רכושנו הגדול החוצה אל «החיים הרחבים» של הדור הצעיר. באחת, עלינו להוציא לשוק החיים הגשמיים של הדור המגושם הזה את כל אוצרותינו הרוחניים. למען יקח לו משלו אידיאליו ומשאות נפשו. הרבה הרבה יכולה היא היהדות לפעול בחיוב, אך אין הדור ראוי לכך. ידע נא הדור הצעיר למצער את אשר היא דורשת ממנו בשלילה, ורבים מהסופרים לדאבוננו עושים את ההפך, תחת אשר עליהם

רשימות

ש. ב. מקסימון

דרכו להיות שהה בעיונו בפנימיותו של מבי מקורה. נוהג הוא להרבות בהקדמות, לנדור נדרים ולעשות מחיצות, לא פותח הוא פותח כלפי הדברים, שהוא עוסק בהם, אלא עושה עטלים מסביב להם, עטל כנוד עטל ועטל בתוך עטל. עג עונות ועומד בתוכן. יותר משרוא מבקש את הרבר, להשיג אותו, הוא כאילו שומנו, מסתירו בחדרי חדרים, מאהיל עליו. בעל סברה הוא ובעל עיון, ויותר מזה הוא בעל מדרש עיוני עם נפיה ל«חסידות» ועם ענפים הטטים לקבלה.

הספירה שלו קרובה במקצת לספירות, פרצופים וכו'. יש שורש לכל דבר ויש ענפים וכל דבר מקורו בשרשו, שמשם הוא מקבל את השפע ואת הויניקה. ההשפעה באה מלמעלה למטה דרך צנורות, כלים. וכל הכתיבת שבעולם הן בחינות עליונות, שייכות הן לשורש שלמעלה ותלויות ומרובקות הן בו, אלא שיש כאן התפצלות, הסתעפות והתפרדות עד אין סוף, וצריך להעלות את הדברים אל שרשם, למצוא את הכורם העליון, את מקומם ב«פרצוף» זה חת שלמעלה.

מקסימון כותב לפעמים מסות של בקורת ואין הוא אלא מצייר דיוקנות מסוג זה, שהוא כללי ביותר, רחב ביותר, כותב הוא

מאמר, לדיוקנו של אחר-העם ואין הוא מנבד בעצם אלא על המשפחה הקטנה בין משפחות-הארם שהצניעות חותמה. את היוו הפנימיים של הצנוע מתאר מקסימון בעיקר, והרי החיים האלה גם הם רחבים ויש בהם בחינות לאין מספר, והוא נודר נדרים, עושה מחיצות, עד שהוא מקשר את דמות אחר-העם בדמות העליונה של הצנוע. על ביאליק הוא כותב ואינו אלא מקשר ומתבר אותו אל צנור אחד שלמעלה, צנור-התפלה. על ברדיצ'בסקי הוא כותב ואינו אלא רואה, בעד הערפלי את אחד, המעפילים, שורש הנשמה ונלוליה קרא גם לאחד מפרקי מאמרו זה, מן הפוסטים ביותר והאפיינים ביותר שכתב.

את ספרו, «גוללים», קובץ-מאמרו שהוציא (נידודק תרפ"ה), חלק מקסימון ל«מדורות» (מדור א, מדור ב, מדור ג). גם זה מוכיר מחיצות ונדרים מן העולם הנעלם. את המדור הראשון קבע לבני-ארם, לפרצופים הרוחניים שלהם, ולא הראה בהם אלא דמות-דיוקן של מעלה, דמות נבודה של מעלה, צניעות של מעלה וכו'. ולכן החשוב במדורות הללו הוא המדור השלישי, בו נתן את ה«שרשים» הרוחניים והענפים היוצאים מהם. על הברירות בשרשה ובענפיה ובסככי ענפיה רואה הן יפה, ועל הגדולה, כמו על השלילה ועל הסתירה והסתעפויותיהן והסתעפות הסתעפויותיהן, וסככיהן וסככי סככיהן. יוצר הוא כאן, אילך שלם של